

Η ΕΛΕΗΜΟΣΥΝΗ

(Ργ6δ. 10, 117)

φίλο του, τή φιληνάδα του, και βγήκαν μαζί και ρώτησε για πολλά πράγματα από τις περασμένες μέρες, κι ανάμεσα στ' άλλα θυμήθηκε την παιδούλα που αντιπαρώναν άλλες φορές και ήθελε να ξέρει τί έγινόντου. Κ' η φιληνάδα είχε καιρό μαντάτο να του δώσει, γιατί την ίδια μέρα είχε δει την κηδεία της. Έρμη κηδεία και παράξενη, καθώς όλα τα καμώματα της όπουχαν παρατηρημένα. Μήτε άλλος κανείς μήτε παπας κάναε, μονάχα οι νεκροθάφτες, που δέ μπορούσε να τους αποφύγει, και τάρνι μά στολισμένο τούτη τή βολά με λουλούδια άσπρα και κίτρινα που τ'έχε μάσει ή 'δία όταν έτοιμάσε την κηδεία της, είτε που αυτοχτόνησε από την πίκρα της την άπαρηγόρητη είτε που τὸ χτικιὸ τὴν έσβυσε σιγά σιγά κ' έτσι μπόρεσε να λογαριάσει τὸ τέλος. Είχε φέρει στὸ σπιτάκι της και ένα σωρὸ άνθη για τὸν έαυτὸ της, και κατά τις οδηγίες όπου εύρηκαν οι νεκροθάφτες τ'άσιαζαν βουβά δλόγυρα στὸ κορμί της, καθώς άλλοι με χαρές και γέλοια θά στόλιζαν τὰ στήθια της αν τ'όθελε ή Μοίρα της ν' απολάβει κι αυτή του γάμου της τὸ πανηγύρι. Και τ' άρνι που κατάλαβε τί τρέχει με τ' άδιάκοπα μπε-μπε τ'ης καρδιάς και τὰ ντίν-ντίν του κουδουνιου έγένιζε τὸν άέρα με θλίψη άπειρη.

Είναι ωραιότατοι οί τέσσεροι τελευταίοι στίχοι, γιατί με όλιγο ύλικό και άπλούστατο ο ποιητής μ'ε έφτιασε μιá έντύπωση βαθύτατη ή όποια θά κυριεύει πολλήν ώρα την ψυχή του άναγνώστη που αίστάνεται. Και με αυτή την έντύπωση πρέπει να τὸν άφίσουμε, μη ματαλέοντας τους δυὸ πρώτους στίχους που δέν είναι έδῶ ή θέση τους.

Όμορφη είναι και ή γλώσσα του Σολωμου σ' αυτό τὸ ποίημα, φυσικά, μονοκόμματα και άνέγγιχτη από ξένη επίδραση. Λές και τ'όγραψε εκεί που διάβαζε του Φωριέλ τή συλλογή, ή, άκόμα καλλίτερα, τὸν Έρωτόκριτο του όποιου βάζαζε όχι μονάχα τὸ μέτρο, αλλά και τή ρίμα τή ζυγωτή.

Έτούτο τὸ τραγούδι είναι από τὰ καλλίτερα του ποιητή μας, ήδειχοντας την ψιλή και άδιστατη τέχνη του. Κρέμα που ίσια με τώρα πέρασε άπαρατήρητο. Έάν ή άνάλυσή μου βρεθεί σωστή, τότε προτείνω ο τίτλος να είναι: 'Η Έρωτοκαμμένη ή τὸ Δείλιανο τ'ης Έρωτοκαμμένης.

Λόντρα, Όχιώβρης του 1906.

ΛΑΖΑΡΟΣ ΒΕΛΕΛΗΣ

Θανατωτή δέν έδωκαν οι άθάνατοι τήν πείνα Μόνην· μά θάνατοι πολλοί και τὸ χορτάτο παίρνουν. Τάνοχοτογήρη τάχαθά ποτε δέ λιγοστεύουν, Κι' όποιος δέ δίνει, σπλαχνιστή δέ βρίσκει στην άνάγκη.

Κι' όπου έχει θρόφιμα πολλά κ' είν' άπονος μ' εκείνον Που πρώτα τὸν έδέχεται, σαν έρθει ξεπεσμένος Κ' έλεεινός και πένητος, ζητώντας φαγοπότι, Κι' άρρωστημένος σπλαχνιστή δέ βρίσκει στην άνάγκη.

Άληθινός έλεητής λογίζεται όποιος που δίνει Του πένητα, του πλανήτα, τ'άνου και πεινασμένου, Και που αν άκούσει: τί φωνή τ'άναγκασμένου τρέχει, Για τὸ μελλέμενον καιρό κάνοντας ένα φίλο.

Κι' όποιος τάχαπημένου του του σύντροφου και φίλου Τὸ φαγοπότι τὸ άρνηθεί, κείνος δέν είναι φίλος, Καταφυγή δέν είναι άπότὸς και πρέπει: ο φίλος τότες Μακρὸν να φεύγει έλεητή ζητώντας έναν ξένο.

Τὸν πένητα ής σπλαχνίζεται όποιος τήν μπόρεση έχει, Κοιτάζοντας τὸ μακρὸν τὸ δρόμο τ'ης ζωής του, Καθὸς γυρίζουν οι τροχοί τ'ης άμαξας που τρέχει, Έτσι κυλῶν και τάχαθά σ' ένα και σ' άλλο χέρι.

Άλλά του κίκου ο άνέμευλος περίσσει βρίσκει πλούτη, Άσφαλτα άπότὰ είναι ο χάρος του, — και τ'ημάληθεια λέω Δέν εὐτυχάει τὸ φίλο του, κ' οὐδέ τὸ σύντροφό του, Και μοναχός του τρώγοντας μοναχός είναι φταίτης Κ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ

ΦΡΟΝΙΜΑ ΛΟΓΙΑ

(Ο Κρητικός συγγραφέας κ. Δ. Σ. Βουτετάκης τύπωσε τώρα τελευταία ένα καινούριο βιβλίο του με τὸν τίτλο «Κρητικοί, ίδού ο δρόμος τ'ης τιμής, ίδού και ο δρόμος τ'ης άτιμίας, διαλέξτε!», γραμμένο στην έθνική γλώσσα. Άπό τὸ πατριωτικό βιβλίο του κ. Βουτετάκη παίρνουμε ένα κομμάτι από τὸ πρώτο κεφάλαιο και τὸ ξανατυπώνουμε, συσταίνοντας τὸ στους φίλους μας Κρητικούς, πριγκηπικούς κ' άντιπριγκηπικούς. Άν άκουστούν οι φρόνιμες έθνικές συμβολές κι που δίνει ο συγγραφέας στους πατριώτες του, μπορεί να πει κανείς πῶς: σίγουρα πιά ή Κρήτη ξελευτερώθηκε!

Όλοι βέβαια ξέρουμε ότι πέτυσε έγινηκε στην πατριδα μας Κρήτη μιá επανάσταση. Η επανάσταση του Θεοτίσου, όπως ονομάστηκε. Όσοι από τούς χωρικούς τ'ης Κρήτης ήθαρέψανε πῶς ή επανάσταση αυτή θα φέρη καλό στὸν τόπο, την υποστηρίξανε. Παράπονο λοιπόν δέν έχει, διότι έτσι έπρεπε να κάμουμε, άφου ήθαρούσανε πῶς ή επανάσταση αυτή θα φέρη καλό. Όσοι πάλι από τούς χωρικούς έσοδηθήκανε ότι

ή επανάσταση αυτή μπορεί να φέρη κακό στὸν τόπο την εκατατρέξανε. Πάλι παράπονο δέν έχει, διότι έτσι έπρεπε και αυτοί να κάμουμε, άφου ένομιζανε πῶς μπορεί να φέρη κακό και να βλάψη τὸν τόπο.

Και ή μιá μεριά λοιπόν και ή άλλη, και εκείνοι δηλαδή που έσυντρέξανε την επανάσταση και εκείνοι που την εκατατρέξανε, εκαμανε τὸ χρέος τωνε. Και μόνο εκείνοι που ή την έσυντρέξανε ή την εκατατρέξανε χωρίς να τούς τὸ λέγη ή ιδέα τωνε και ή πεποίθησή τωνε, είναι αξιοκατάκριτοι. Διότι κάθε τίμιος άνθρωπος χρεωστέι να κάνη πάντα εκείνο που του λέει ή πεποίθηση του και ή συνείδηση του.

Έγώ όμως που γνωρίζω κατὰ βέθος την άγνή και καθάρια ψυχή τῶ χωρικό τ'ης Κρήτης, είμαι βέβαιος ότι όλοι άπαυτούς, με μιá μικρή ίσως εξαιρεση, εκαμανε ο,τι τούς έλεγε ή συνείδηση, τους τόσο εκείνοι που έσυντρέξανε όσο και εκείνοι που εκατατρέξανε την επανάσταση.

Ο λογαριασμός λοιπόν και για τὰ καλά γενομένα και για τὰ κακά γενομένα πρέπει να κλείση έδῶ.

Έρθανε τὰ πράγματα όπως ήρθανε. Τὰ ερχόμενα και άγίνοντα μπορεί όσοι με φρόνηση μετρούνε να τὰ βοηθήσουνε και να τὰ σπρώξουνε νάρθουνε όπως αυτοί θέλουνε. Ένώ για τὰ περασμένα και γενομένα δέν υπάρχει καμιά δύναμη στὸν κόσμο ή όποια να δύναται να τὰ μεταβάλη ούτε σαν μιá τριχά. Διὰ τούτο οι φρόνιμοι άνθρωποι πριν να γίνουν έτσι ή έτσι τὰ πράγματα φροντίζουνε να τὰ φέρουνε στὸ καλλίτερο. Άμα όμως γίνουνε και τελειώσουνε ή καλά ή κακά, δέν καθουναί να κατατρώγονται και να καταγίνονται άδικήφρευτα και άνοφίλειυτα πιά όλο και με τὰ περασμένα και τελειωμένα, παρά σκέπτονται και καταγίνονται για κείνα που έρχονται και για κείνα που θά γίνουν, πῶς και τί πρέπει να πράζουμε για νάρθουνε καλλίτερα.

Πριν να παραπατήση κανείς και σπάση ή σπαμνα που βροτῶ, πρέπει να προσέχη. Άμα όμως τύχη να του σπάση, πρέπει άμέσως να ξεγνή τὸ σπάσιμο και να προσηλώνη όλη την προσοχή του από ποιο μέρος να παη κατόπι για να μη παραπατήση πάλι και ξανασπάση και την άλλη που πήρε. Γιατί άνε καθεται να προσηλώνη την προσοχή του εις τὸ περασμένο σπάσιμο, αντί να τήνε προσηλώνη και για ν' αποφύγη τὸ δεύτερο, σίγουρα θα τήν ξανασπάση και τότες είναι ένας σωστός άνόητος και άχάφρητος, που ούτε προκοπή ούτε καλό του μέλλεται.

KARL BRUGMAN ΓΡΑΦΤΗ ΚΑΙ ΛΑΪΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΤΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

(Κοίταζε «Νουμά» 217 και 218)

Τώρα, έφκολα είναι να λές πῶς, άμα τέλειωσε ή Έπανάσταση, όταν πες τὰ πάντα μέσα στὸ νιό τὸ Κράτος και στην Κοινωνία εΐτανε να ξαναχτιστούν, άμέσως τότες παρουσιάστηκε κατάλληλη στιγμή πρὸς σκόπιμο ξανατερισμό λαϊκίως και γραφτῆς γλώσσας. Ός τότες όλοκληρους αιώνας, έξόν τὸν κλήρο, μόλις έθρισκες μιá περιορισμένη χουφτίτσα διαβασμένων που άληθινά ήξαν(1) τή γρα-

φή και την όρίζαν. Αντιπρόσωπος τίποτα λογοτεχνικά τ'ης προκοπῆς ή λαοπαιδείας θεμελινης από τέτια λογοτεχνικά τὸ γλωσσικό άπότὸ είδος δέν εΐταν και άφου μήτε σήμαινε ως καθημερινή λαλιά τῶν γραμματισμένων, έπρεπε τότες ή Κυρά Καθαρεβουσα — έτσι τή λέν τή γραφή τους οι Έλληνες με θάρρος να ξεριζωθεΐ. Τὸ έθνος κατεχε πολύτιμη δημοτικιά ποίηση, τραγούδια που και στη Δύση τὰ πρόσεξαν ο ίδιος ή Γαΐτες τους έδειξε ζωηρή συμπάθεια μεταφράζοντας κάμποσά τους γερμανικά. Η γλώσσα τους εΐταν κι είναι κάπως μεσιανή(2), είδος που έφκολα μορφώνεται με τὸ ταξίδι τῶν τραγουδιῶν από τόπο σε τόπο. Έδῶ λοιπόν βρισκότανε πρόχειρο φυσικό θεμελο νεο-ελληνικίως γραφτῆς, άφου δά μάάλιστα πρὸς λεξικό πλουτισμό και μέρος πρὸς συνταχτικό φιλοδουλεμά τ'ης πεπορούσανε να χρησιμευστούν άρεκέτὰ στοιχεία τ'ης παλιάς γραφτῆς(3). Τὸ να μην έγινε τότες τέτιο ξαναχτισμα

δέν είναι παρά φυσικό(4). Ο κόσμος εσωτερικά κι' έξωτερικά βούη: άρχαία Έλλάδα. Καρτερούσε από τούς Έλληνες και τὸ καινούργιο τους βασίλειο ένα συνεπαρμό όπως γρηκήσανε οι προγονοί τους άμέσως μόλις τέλειωσαν οι Περσικοί πόλεμοι. Όχι ή δημοτικιά όμως, παρά ή πατροπαράδοτη γραφή(5) τους φάνηκε τότες τῶν Έλλήνων πιά άμεσα πῶς έδενε τὰ τωρινά με τὰ ζακουστά περασμένα, ή γραφή εκείνη που εΐτανε δα κίολας διάλεχτος τ'ης Καινῆς Διαθήκης(6). Πῶς ν' άπαυτούσε τότες θυσία τέτιου κληρονομικού θησαυρού; Έπειτα μην ξεχνούμε και τούτο. Ός πρὸς τή γλωσσικιά ιστορία και μάάλιστα με τί τρόπο στίκουνε μεταξύ τους λαϊκιά και γραφή γλώσσα, βασιλέβαν τότες και στούς

1) Έδῶ, φοβούμαι, παρουσιάζεται ή γραφή, ως χωριστό είδος άφοτοπαρξτο. Τέτια ποτίς δέν είχαμε ύστερα από τούς κλασσικούς καιρούς. Τῶν λογιώτατων ή γραφή εΐταν πάντα ως στα σήμερα ανακάτωμα άφοδιάλεχτο δημοτικίως και άρχαίας, άλλιώτικο κατά τή δημοτικιά, τ'ης έποχῆς και κατά του γραφιά τήν κλασσικομάθεια.

2) Να λοιπόν που είχαμε, όπως έχουμε και τώρα κοινή δημοτικιά.

3) Τῆς άρχαίας Έλληνικίως, νομιζώ, έπρεπε να πει ή καθήγη. Brugman. Όπως είπαμε, γραφή γλώσσα ως άφοτοπαρξτο είδος ποτίς δέν είχαμε.

4) Φυσικό για τούς άλλους, μά όχι για τὸν Κοραή, αν εΐταν τόσο σοφός. Να που ο Βηλαράς δέ γλάστηκε. Άν ο Κοραής ακολουθούσε τὸ Βηλαρά — άντρα πολυ άνώτερο του — με την πεποίθηση που είχε στη σοφία του τὸ έθνος θα έπαίρνε ίσως τὸ δρόμο που λέει ο κ. Καθηγητής πῶς έπρεπε τότες να πάρε.

5) Δε νιώθω καλά καλά πῶς ή γραφή εΐτανε διάλεχτος τ'ης Καινῆς Διαθήκης. Στα μάτια τῶν ανθρώπων τῶν συνέχρονων τ'ης Έπανάστασης, όπως και στὸν όχι ειδικῶν επιστημημένων άκόμα σήμερα, ή Καινή Διαθήκη φαίνεται σα γραμμένη στην αρχαία κλασσικιά.

Υστερα από τό θάνατο τού μεγάλου Βαλαωρίτη, ή δημοτική βρέθηκε σ' άγωνία. Η μεγαλοφυία του δέν είχε άφείσει παράδειγμα δημοτικής γλώσσας κυβερνήτρας σ' όλα τά είδη τού λόγου, οί έφτανήσιοι πρωτεργάτες είντουσαν καταφρονεμένοι, και οί πρωτόγαλτοι τού Παρνασσού επειδή δέν ετύχησαν νάχουν καλύτερους σκοπούς, δύσκολα φκνέρωναν τήν ανεξαρτησία τους.

Τώρα είχε πιά βγει ή 'Εστία, πού με τή διεύθυνση τού Δροσίνη, θάρχιζε τόσο γενναία τόν άγώνα για τήν αναγέννηση.

Τό γλωσσικό ζήτημα βγήκε πάλι στη μίση καθάραι και ξάστερα με τή Βαλαωρίτη, και φιλονεικίες άρχισανε, πού δ' Έμ. Ροίδης βρήκε ήλλη μιή φορά τήν εύκαιρία να βάλει τά πράματα στη θέση τους, δείχνοντας τή σπουδασμένη του αναλυτικότητα.

Μέσα στις άντιλογίες, στις άμφιβολίες και στού σκαντάλου τά στριφογυρίσματα, νέοι ούρανοι άνοιζανε πού επιτέλους είχαν άστρα.

Οί νέοι ποιητές, τής νέας σχολής, διαβάζαν τόν Παράσχο, μαθαίναν άπόξω τά δημοτικά τραγούδια, μπαίναν στα μυστήρια τού νατουραλισμού τής Δύσης, μελετούσαν τό Γκαίτε σέ γαλλική μετάφραση, και γυμναζόντουσαν να βάζουν μέσ' στους στίχους τους κάτι τι νέο, ζωντανό, φωτεινό, άπ' όπου μπορούσε να ζανανθίσει ή παλιά Έλληνική ψυχή. Επιτέλους ξαναβάλλονταν να ζαναφέρουν μάταια τις δοτικές και τ' άπκρέματα πού άπό καιρό είχανε ξεχαστεί. Ο Κωστής Παλαμάς, πού τ' όνομα του θάν τό βάλουν ίσως, στους μελλούμενους καιρους, σέ μια περίφημη τριάδα, δίπλα στό Σολωμό και τό Βαλαωρίτη, είταν άπ' τούς πρώτους τού άγώνα. (Ο Δροσίνης είχε κι αυτός μέρος) κι δ καημένος δ Κρυστάλλης ύστερα άπό λίγο ένώθηκε.

*

Μετά φάνηκαν Τά τραγούδια τής Πατρίδας μου (1886) κι δ ύμνος τής Αθηνās (1889) πού διαδέχτηκαν και δείζανε πιότερη τόλμη άπό τούς Ιστούς άράχνης (1880) και άπό τούς Σιαιαχίτες, τούς άρκετά άναμικούς άκόμα, τού Δροσίνη, άπό τά Ειδύλλια τού ίδιου, πού βγήκαν μαζί με τό ξανατύπωμα τών στίχων τού Βικέλα και πού άνοιγαν πρωτοφανέρωτα μονοπάτια ανάμεσα στους βάλτους εκείνου τού καιρού. Μά τό μεγάλο χτύπημα δόθη-

* Σημ. Ν. Τώρα δ Δροσίνης παίζει περίφημα τό μέρος του στό Σύλλογο τού Βικέλα.

Κατζηδάκη δελ. 15 «Όσα δίο λέξεις, δίο σύνταξεις κτλ. στα καλύτερα σπίτια και στην άρχοντικώτερη κοινωνία τούς μεταχειρίζομαστε τό ίδιο, πτότες προτιμάμε είτε λαλώντας είτε γράφοντας πρέκεινον πού μας συνεδίνει με τήν εκκλησιά μας και στα περασμένα μας»(11). Σελ. 35 «Μπορώ ένα

11) Είναι πέρα πέρα στραβά άπό τά λόγια τού Χαντζιδάκου. Ο Ρωμιός τών καλών (επιπιτών είναι συνήθως άληθινός Λεβαντίνος, και τά εκκλησιαστικά του τά περιφρονεί θαρρώντας τα προστυχα. Για τούτο όπου του είταν πρόχειρο δέχως ταράχη και πολλή συζήτηση άλλαζε τήν εκκλησιαστικά του μουσική, καθώς άλλαζε και τής λειτουργιάς του άκόμα τόν τόνο πρής τόν καθολικό. "Αν τόσο είταν τό σέβας μας πρής τήν εκκλησιά μας, γιατί γιομίζει παιδικά και κορίτσια μας κάθε σχολιό και μοναστήρι Φλώρων και Φλώρισων; Μήτε προτιμά δ Ρωμιός τήν άρχαία λέξη επειδή τάχα τότε συνεδίνει με τά κλασσικά περασμένα του τήν προτιμά επειδή δέν είναι τής εθνικιάς του λαλιάς πού δέν τήν καταδέχεται όπως δέν καταδέχεται τίποτα δικό του κτώς προτιμά και κάθε γαλλική ή άλλη ξένη λέξη. Χαρακτηριστικώτατο παράδειγμα είναι ή λέξη πατέρας. Αφτί, μάς συνεδίνει με τά περασμένα μας και τήν εκκλησιά μας. Ός τόσο, επειδή είναι εθνικιά, τών

και σαν κεραυνός έπεσε τό Ταξίδι τού Ψυχάρη στα 1888. Επιτέλους κάποιος τολμούσε να προφέρει στο νεοελληνικό φιλολογικό τραπέζι ένα πιάτο άγριοφράουλες άνόθευτες. Έπειτα βγήκαν οί Μπαλάντες τού Στέφανου Μαρτζώκη πού φρόντιζε πρώτα άπ' όλα για ανεξαρτησία.

Κι' άμέσως τά Μάτια τής ψυχής μου φανερώθηκαν για να δείξουν μιαν αναζήτηση νέας αισθητικής. Άπασχολημένος λιγάκι άπ' τή φιλοσοφία δ Κωστής Παλαμάς, φαίνεται πώς σ' αυτή τή συλλογή ένώνει, στού Γκαίτε τήν προσπάθεια για τό ξαναζωντανάμα τής λαϊκής Μπαλάντας, τή σκέψη ένός André Lafèvre. Σ' ένα μεγαλόπρεπο πρόλογο, πού πρωαιστώνεται κανείς τό μελλούμενο κριτικό και σκεπτικιστή, δ ποιητής άραδιάζει θαρραλία τις αισθητικές του γνώμες και μοιάζει σα να τραβάει μακρότερα άπό τίς σκέψεις πού σέ μας φανέρωσε δ Sebastien Charles Leconte.

α' Ο Ποιητής, λέει δ Παλαμάς, δέν έργάζεται ούτε δια τούς πολλούς, ούτε δια τούς όλίγους, έργάζεται δια τήν Ποίησιν. Ό,τι έχουν μέσα των οί άλλοι: τό άδράχνει, τό πλάττει, τό έξωτερικεύει και τό άποκαλύπτει.

α' Ο ποιητής δέν άκολουθεί προηγείται, δίδει τό σύνθημα. Ο ποιητής είναι ως δ Ίων τού Εϋριπίδου. Απάτωρ και άμήτωρ, πατέρα και μητέρα έχει τόν θεόν τού φωτός, και τούτου είναι πιστός χρυσοφύλαξ. Δέν άπομακρύνεται τού νκού, και δέν γνωρίζει άπό τύρβην βεβήλου κόσμου. Αλλ' όταν τού επιβάλλη ή ανάγκη ν' άπομακρυνθί άπό τόν ναόν, και καταπίθεται ν' άναμιχθί είς τά έγκόσμια, είς τόν κόσμον έμφανίζεται όχι πλέον ως έλεύς, άλλ' ως βασιλεύς.

α' Τήν μεγάλην τής χάριν ή νεώτερα ποιήσεις χρωστέι είς τό ότι συχνά λούεται μέσα είς τά θαυματοποιά νερά τής Έλληνικής Αρχαιοτήτος. Αν δ ποιητής άνατρέξη είς τό παρελθόν, ζητεί άπ' αυτό νέας και σημαντικιάς εικόνας, μορφάς, σύμβολα, με τά όποια εκφράζει τά νοήματα και τά αισθήματά του. Αισθήματα και νοήματα ψυχής τών νεωτέρων χρόνων. Είναι άδύνατον δι' αυτόν να χωρήση τήν σκέψιν από τό αισθήμα»

Τό πρόγραμμα τού νέου ποιητή φανερόνταν, κατά πώς βλέπει κανείς, ύπέροχο και άπέραντο. Ο Παρνασσισμός μ' ένα πήδημα περάσθηκε κι δ ποιητής τώρα πιά έφτανε στα όντορα τού συμβολισμού. Η κατηγορία πού τούκκαναν, πώς είναι σκοτεινός, δέν τόν έφόβιζε καθόλου, και δικαιολόγταν, στον ίδιο πρόλογο, γι' αυτό τό έλάττωμα πού τού καταλογίζανε, μ' επιχειρήματα λογικά μαζί κι όρμητικά.

*

Και γεννήθηκε δ Μαλλιαρισμός.

ναωρό λέξεις να άναφέρω πού, άν και πασιγνωστες άλλωτες τής λαλιάς, τώρα ξαφανίστηκαν όλόκληρα, και στον τόπο τους άλλες παρμένες άπό τήν καθαρέβουσα κατάντησαν παντού κοινό νόμισμα(12).

καλών σπιτιών δ Ρωμιός τήν περιφρονεί, και πιά ίσχυσε τώρα νάν τής προτιμά μαχμουδιζοντας τούς Φαναριώτες, τή λέξη μπαμπάς πού είναι ΤΟΥΡΚΙΚΗ!!! Τό ίδιο προτιμά τό γαλλικό μαμά άντίς μητέρα ή μάννα, τό madame άντίς Κυρία τό πλαζ άντίς Φάληρο κτλ. Ο Χαντζιδάκις άπό τά ξέρει και δέν έπρεπε έτσι να γελά τούς ξένους.

12) Απτό είναι προμερή ύπερβολή κι' ανακρίβεια. Οί λέξεις πού σημειώνει δ Χαντζιδάκις είναι: κάμαρη—δωμάτιο(ν), μούπιλα—επιπλα, σπεσαρία—φαρμακειο(ν), καρέκλα—κάθισμα, μπουνταλά βλάκα, σπιτάλι—νοδοκομείο(ν), όσμπλα—θερμάστρα. Μία τους μόνη ίσως ξαφανίστηκε, τό σπιτάλι. Οί λέξεις όσμπλα (ποτές τής δέν είταν κοινή) και μούπιλα έγιναν κάπως σπάνιες, μά δέν ξαφανίστηκαν όλόκληρα, όπως βεβαιώνει δ Χαντζιδάκις. Οί λέξεις σπεσαρία και μπουνταλάς είναι τόσο γνωστες όσο και οί λέξεις φαρμακειο και βλάκας. Η λέξη κάμαρη είναι πολύ πιο συνειθισμένη παρά τό δωμάτιο. Η καρέκλα είναι ή μόνη ειδική στη σημασία τού

Πάντα, άπό καιρό σέ καιρό, δ Κωστής Παλαμάς, δημοσίευε άπό τά 1897 τούς Ιάμβους και Αναπαισίους όπου ζευγαρώνεται ή άγνή γλυκρυφερότητα με τά πιο ψηλά πνευματικά χαρίσματα μέσα σ' έναν άπαλό ρυθμό άγροτικής μπαλάντας.

Τό βάθος τής σκέψης ένώνεται με τήν πιο σπαρταριστή ειλικρινεία, με τό πιο φωτεινό ποιητικό τίναγμα.

Τό ποίημα τού Τάρου πού βγήκε τόν άλλο χρόνο, φανέρωσε τις ίδιες άρετές δυναμωμένες άπό σπαρταρική άγωνία και έκανε στον τύπο κρότο όσο δέν είχε κανείς άκόμα τά άλλα τού ποιητή έργα. Συγκινητικός και άπλός θρήνος, δ Τάρος, άπλώνει πανού στα άδοξα λαϊκά αútουσιδιάσματα, τούς λεπτούς τόνους, πού τή γλύκα τους με πόνο λαχταράνε οί αισθηματικές ψυχές. ανάμεσα στον Vieilé Griffini και στον Gabriel Vicoire πρέπει να βάλει κανείς τήν έμπνευση κΰτου τού ποιημάτου, πού έχει χαρακτήρα τόσο ξεχωριστό και τόσο βαθιά βρίσκεται ριζωμένο στην άγνότερη λαϊκή ψυχή.

Με τή θαυμαστή του ικανότητα ν' άνανείωνεται, δ Παλαμάς άξια έμεινε δ άρχηγός τού κινήματου πού έγινε με τήν έκδοση τής Τέχνης τού Βασιλικού όταν για μια στιγμή ένώθησαν με ειλικρινεία όλες οί προσπάθειες για τήν άνανείωση τής αισθηματικής και γλωσσική μαζιά.

Μετά Τά μάτια τής ψυχής μου με πιο άνοιχτούς όρίζοντες, σα θαυμαστή συνέχεια, ήθε ή Αδάλτη Ζωή πού θρόνιασε τόν ποιητή τού Τάρου ανάμεσα στις σημαντικώτερες μορφές τής νεώτερης Ελλάδας.

Είναι ή πρώτη φορά πού ένας Νεοέλληνας κατόρθωνε να βρεθεί άκριτά μέσα στην περικυκλωσική του κατακτητή, μέσα στον τόπο του, στην Ελλάδα, για ν' άποκοθήσει με τού άίτου τό μάτι ν' άγκαλιάσει πέρα άπ' τά βουνά τής πατρίδας του όλο τό συμβολικό όρίζοντα.

Ποτέ δέ συναπαντήθηκαν, στην ίδια συλλογή, τόσο διαφορετικοί και νέοι ρυθμοί, πρωτότυποι στην έμπνευση και στενά ένωμένοι με τήν πνευματική κίνηση.

Τό βιβλίο χωρίζεται με ύπότιτλους σ' έννιά μέρη διαφορετικά, ένωμένα όμως με τόν ίδιο φιλοσοφικό δεσμό. Μ' όλη τή διαφορά πούχουν οί μερομηνίες και μάς δείχνουν τόν καιρό πού γίνηκε τό καθένα τά έννιά τούτα μέρη φαίνονται σα να είναι οί έννιά πλευρές πού έχει ένα και μόνο πρίσμα. Οί Πατριδες συνέχεια συνέντων όπου δ Vigny φαίνεται πώς δουλεύει μαζί με τόν Heredia, δ Γουρμισμός όπου κυβερνάει ή ειδυλλιακή νότα. Σισοφές τού Τραγουδιού τού Ηλιου (συνέχεια στο Χαιρεισμό τού Ηλιου πού βγήκε στα 1900) πού μέσ' στα μικρά του κομμάτια αιστώνεται κανείς μια ξεχωριστή πνοή ζωής και ένα είδος συμβολισμού πανθειστικού. Στίχοι σέ

και σημείωσε, δέν έννοώ λέξεις ύπαλληλικές, επιστημονικές κτλ., παρά λέξεις όλότελα τής καθημερινής ζωής. Και σελ. 47 «Πλήθος λέξεις και μερικοί τύποι άπό τή γραφή παράδοση μπηκανε στην καθημερινή λαλιά και χωνέφτηκαν όμως άναπόδοτα, άν εξαίρετες τή σύνταξη τήν πιο άπλή, λιγώτερα στοιχεία άπό τή σταματικά παράδοση παραλάβε ως τώρα ή γραφή». Κι' είναι ξάστερο άκόμα πώς έτσι έπρεπε να γίνει. Πρώτα, είναι τούτο φυσικά κατάντια τού καλοκαρδιστικού ξεπλωμού πού πήρε στην Ελλάδα ή παιδεία(13). Έπειτα, έχουμε κυρίως τήν καλή μας ζυμασιά. Τού

chaise, όντας λέξη πασιγνωστοτάτη και καθημερινή. Κάθισμα είναι γενικός όρος και σημαίνει κάθε καθιστικό έπιπλο 13) Δηλαδή, ή ψευδοπαιδεία. Ός στα 1862 λιγώτερος κόσμος πήγαινε σχολιό, μά περισσότερος ήλληνικά μάθαινε. Απτό τά 1862 κι' έδώ—άπό τόν καιρό δηλαδή πού ή παιδεία όριστικά κύλισε πρής τό βουλευτισμό—επειδή βαθμοί και διπλώματα παίρνουνται ρουφετολογικά, πολλοί πηγαινούνε σχολιό, μά λιγώτατοι σπουδάζουν. Τίποτα δέ δείχνει άποτροπαιότερα τόν ξεπεσμό τής παιδείας παρά τό ότι στο ανώτατο σχολιό τών κοριτσιών μας διδάσκονται οί Πητυρικοί λόγοι τού..... Μιστριώτη!

γνωστών ήχο, Φοινικίς όπου ο Lucrèce φαίνεται να εμπνέει το Villiers de l' Isle Adam, όπου ο Γκαίτε φαίνεται πως άντزمώνει τον Όρφέα· οι Έκατό φωνές, ύμνοι και κατάρες, τα Μεγάλα δράματα όπου ο Walf Whitmens δχνείζεται τους ρυθμούς του Longfellow, και απ' αυτά το τελευταίο σε λύτερους στίχους μοιάζει σά να μξς ζαναφέρνει κάποιο άρχαιο χορικό του Αίσχύλου.

Βέβαια, διακρίνει κανείς στον Παλαμά, πάντοτε πολλές ξένες επίδρασεις και κάποτε λίγο διαφορετικές, μά ή ψυχόρμητη προσωπικότητα του ποιητή γίνεται μέσα σ' αυτές κυβερνήτρα και γγίζει καθε χαρδή που άχολογάει τους παλμούς της Φυλής· κ' έτσι λείπει κάθε άκονία και ξερή στιχοπλοκία, φρεβρός κίντυνος, όπου πέφτει πάντα ο καθαρός δελλεταντισμός.

*

Άφου μελέτησε, σύγκρισε με τα παλιά τραγούδια της φυλής, τις πραγματικότητες της καθημερινής ζωής, άφου άνάδειξε στη σκέψη του τα πιο δύσκολα προβλήματα της ψυχολογίας, για να τα ξεδιαλύση σε κάρφο καλλιτεχνικό, άφου ζαγνάντεψε την παράδοση και την κοινή γλώσσα, με το προαίστημα εκεί ν' άπαντήσει αυτό που όργανώνει την ένότητα στο καλλιτεχνικό ύφος, άφου συμβουλευτήκε με θρησκευτική εύλάβεια, με τον τρόπο ενός Shelley, και τα μάτια μέσ' στα μάτια, τον παλιό Κρητικό ποιητή της Έρωφίλης, τον άξιοσέβαστο Χορτάση, τον άληθινό πατέρα της Νεοελληνικής δραματικής Τέχνης, έπειτα ο Παλαμάς δημιούργησε το δράμα του, την Τρισεύγενη. Μόλις τυπώθηκε και βγήκε, πολλοί ρωτούσαν, άν ή Τρισεύγενη είναι δράμα άληθινό, ή ένα ποίημα δραματικό για διάβασμα.

Πραγματικά φαίνεται, πως οι συμβολικές και φιλοσοφικές θεωρίες του συγγραφέα έπηρεάζουν κάπως τη δράση.

Η Τρισεύγενη είναι ένα έργο καθαρής πραγματικότητας, μά είναι μαζί κ' ένα έργο φανταστικό, άνειρώδικο, και λέρτερης όμορφιάς, τόσο άποκλειστικά ίσως νοερό για να μη μπορεί να φηκριστήσαι παρά μια έκλεκτη μερίδα. Η γλώσσα έχει τις άξιόλογες μουσικές γοητείες ενός D'Annunzio και ενός Maeterlinch. Τα πρόσωπα όμως, διαφορετικά από τους ήρωες τους παρμένους από τη Μυθολογία, δέν παραπατούνε ποτές, ποτέ δέν άφίνου

τη γίς όπου ή καθημερινή συνηθισμένη και άπλή ζωή τους κρατάει. Κι αυτό είναι κάποιο ελάττωμα στην άρμονία που πρέπει να βρίσκονται πρόσωπα και λόγια. Αυτοί οι ταπεινοί και φτωχοί έχουν μια ύπαρξη πολύ νοερή, τουλάχιστο από σκηνηκή έποψη, και γι' αυτό μπορεί κανείς να πει πως ο Παλαμάς, που δέν έχει τίποτα απ' τη δόξα του να χάσει, τράβηξε ίσως πέρα απ' το σκοπό του, πέρα απ' τα θεατρικά σύνορα. Άπό την άπλή του όμως φιλογική άποψη, ή Τρισεύγενη είναι ένα φανταχτερό λουλούδι, που βλάστησε στον παιγνιδιάρη ήλιο ενός Έλληνικού νησιού, είναι καθόλες τις άποφες ζξια ένας άληθινού παιδιού της Ελλάδας.

*

Η ίδιουσυγρασία του ποιητή, ή εξαιρετικά φιλοσοφική, τον προδιάθεσε στο ζωγράφισμα των χαρακτήρων.

Ο Θάνατος του Παλληκαριού, μοναδικό δοκίμιο, είναι ένα δείγμα ξεχωριστό. Ο ποιητής έδω έκφράζει την άπελπισία ενός νιού που προτιμάει να πεθάνει παρά να χάσει για πάντα την όμορφιά του. Κι αυτό είναι μαγευτικά Ρωμαίικο.

Η γλώσσα του πάνου απ' όλα, είναι ζξια θαυμασμού. Κ' έπειτα ο Παλαμάς δέ θέλει πια για κάθε λογοτεχνική άνάγκη άλλο γλωσσικό όργανο παρά το ίδιωμα του λαού. Ο σκορπισμένος θησαυρός από φιλοσοφικά και κριτικά δοκίμια του στην Τέχνη και στη Γλώσσα, τώρα τελευταία συμμαζεύτηκε στα Γράμματα. Η φλόγα που ζεπνδάει από την προικισμένη σκέψη του, έρχεται για να μξς φωτίσει καθαρά και να μξς δείξει φανερές όλες τις άλήθειες, τις τωρινές και τις αύριανές· εκεί μπορεί κανείς σύγκρισε να άνσύρει πολύτιμες λεπτομέρειες για τη σύγχρονη ιστορία της Δημοτικής.

Έξον από το τάλαντό του και από την παγκόσμιο φιλολογική μόρφωση, ο Παλαμάς είναι ένας «χαρακτήρας». Μπορεί κανείς χωρίς να παραδέχεται όλες του τις προτίμησεις, να μη έμποδιστεί να θαμάσει τη σταθερότητα στις πεποιθήσεις του και το μεγαλείο του το διανοητικό. Το όνομά του άξίζει, ξεπερνώντας τα Έλληνικά σύνορα, να λάμψει στην Ευρώπη.

PHILEAS LEBESGUE

Κρούμπαχος τα πάρα βλέπει σκοτεινά¹⁷⁾, κι' από ζήλο προς την ιδέα κάπου καταδικάζει παρα πολύ βαριά τους Έλληνες· μά ως προς την ούσία έχει δικιο. Το χεροπισαστό άξιαφα είναι πως, έπειδής είναι τόσο δύσκολος ο ξεσκολιασμός της γραφτής μάλιστα με τέτια δύσκολη όρθογραφία (όπως μαθαίνει διάβασμα και γράψιμο πρέπει ένα σωρό πράματα να φορτώσει το νου του που μοναχά στη γραφή ύπάρχουν και που σήμερα της λαλιάς της είναι περιττά, καθώς την ψιλή και δασεία, τους τρεις τόνους, τις χρονικές τών φωνηέντων διαφορές, τους διρτόγγους, τα διπλά σύφωνα, κτλ. Πουθενά δέν είναι τόσο συγκινητικά των Έλλήνων ή λατρεία προς το έργο των προγόνων τους όσο σ' άφτη την άρτάπαρνη έπιμονή σε γραφικές συνήθειες που έδω και 1500 χρόνια κατάντησαν άσκοπες), χεροπισαστό είναι, λέω, πως έτσι άλλοι σπουδαίοι διδαχτικοί κλάδοι περιορίζονται σημαντικά, και πως ή καθαρύουσα φταίει — άν και ίσως όχι μόνη — που ή Έλληνική λογοτεχνία δέν έχει ως τώρα μήτε ένα να δείξει καλλιτε-

17) Ίσως όχι όσο είναι σκοτεινά.

Ο ΝΟΥΜΑΣ ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΚΥΡΙΑΚΗ ΣΥΝΤΡΟΜΗ

Για την Ελλάδα Δρ. 10. — Για το Έξωτερικό
Φρ. 7ρ. 10.

20 λεπτά το φύλλο λεπτά 20

ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ : Στα κιάσκια της Πλατείας Συντάγματος, Όμόνοιας, Ύπουργείου Οικονομικών, Σταθμού Τροχιόδρομου, (Όφθαλμιατρείο), Βουλής, Σταθμού ύπόγειου Σιδηρόδρομου (Όμόνοια), στο καπνοπωλείο Μανωλακάκη (Πλατεία Στουρνάρα), Έξάρχεια, στα βιβλιοπωλεία « Έστίας » Γ. Κολάρου και Σακέτου [όδου Σταδίου, άντικρύ στη Βουλή]. Στο Βόλο βιβλιοπωλείο Χριστόπουλου.

Η συντρομή πλερώνεται μπροστά κ' είναι ενός χρόνου πάντα.

ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ

Κ Α Ι

ΤΡΑΜΑΤΑ

Ο ΦΑΡΔΟΥΛΗΣ

κοροΐδενε τους εργάτες· το έλεε ο εργοστασιάρχης Βασιλειάδης στο δικαστήριο· και τους κοροΐδενε Μιστριωτικώτατα, μιλώντας τους την καθαρεύουσα, μά γλώσσα δηλ. που δέν τη νιώθανε και γι' αυτό τονέ θαμάζανε και τον άκολουθούσανε. Τους ξεσήκωνε τα μυαλά τους πρώτα με λέξες φουσκωμένες, βαριές, μπουμπουνιστές, τους μεθούσε, τους ξεγελούσε και ύστερα με λόγια άπλά τους φώναζε ο μ π ρ ο δ ο ς ! και τον άκολουθούσανε στις δημοκοπικές του έκστρατείες.

Νά το μυστικό του Φαρδούλη και να το μυστικό που κρατάει την καθαρεύουσα στη ζωή πεθαίνοντας ή καθαρεύουσα, θά πεθάνει κ' ή Δημοκοπία, θά βουβαθούν όλοι οι Φαρδούληδες, θά πάσουνε να παίρνουνε χιλμόδραγμα δραματικά βραβεία όλ' οι Άμπελάδες, θά

χνικά ξετελειωμένο έργο.¹⁸⁾

ΛΕΚΑΣ ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ

18) Η καθαρύουσα φταίει και τίποτα άλλο, γιατί μόλις μξς κόλλησε ή άστική και καθαρύουσα πετριά, κίεσως έπαψε ο Έλληνας να παρχει. Έπειτα, όσες φορές θέλησε ο Ρωμιός να γράψει τη δημοτική του, κάτι έβγαλε, καθώς Έρωτόκριτο, Δημοτικά Τραγούδια, Σολωμό, Βαλαωρίτη, Παλαμά, Φυλλάδες του Γεροδήμου κτλ. Όταν βγει του Παλαμά ο Δωδεκάλογος του Γούστου (άν όλα του τα μέρη είναι ίσα προς όσα φάνηκαν ή ποιήσή μας θ' ίνεθεί σε ύφος ζηλεπτό. Ναι, φταίει ή καθαρύουσα κι' οι άσκαλοι (όχι οι Lehrer, όπως κουτοπόνηρα τους μεταφράζει ο Χαντζιάδης, παρά οι maitres d' école του Musset!).

Έλληνα του φαίνεται ή έπίσημη γλώσσα όχι μοναχά ασεβαστή, και σά να πούμε, έκλαμψη¹⁴⁾ (Χαντζ. δ. 22), άίστημα που μαλιστα το προξενεί ή εκκλησιαστικά παράδοση¹⁵⁾, παρά συγκριτικά με τις ντοπιολαλιές του φαίνεται και σαν άρχοντικά και ως ή μόνη ζξια άθρώπου μορφωμένου¹⁶⁾. Κόπους και κόπους στοιχίζει το νάν τη μάθει κανείς σωστά, και λοιπόν δέ θέλει τέτιο θησαυρό μοναχά με το κοντύλι να σου τόνε βγάξει στο φως. Έτσι ο μορφωμένος Έλληνας τη λαϊκή λαλιά τη λογαριάζει πρόστυχη, χοντρή, χυδαία.

Οί κάθε λογής ζημιές που έπαθε ως τώρα ο Έλληνικός πολιτισμός με το σημερινό γλωσσικό του σύστημα και που θά πάθει έκόμεν ά γλήγορα δέ βρεθεί γιατριά, είναι κατά βαθος ξηγημένες μέσα στο Κρούμπαχου το βιβλίο. Έδω κι' εκεί ίσως ο

14) Έπιασε πως του φαίνεται σαν όχι έθνικά του, άρα πρόστυχη.

15) Έπιασε πως ο Ρωμιός περιφρονεί τα εκκλησιαστικά του.

16) Άρχοντικά και μόνη ζξια άθρώπων μορφωμένων του Έλληνα του φαίνεται ή γαλλική, ή και κάθε ξένη γλώσσα.